

Трајан ГОЦЕВСКИ

СОВРЕМЕНИ ТЕНДЕНЦИИ НА ПАЗАРОТ НА ТРУДОТ ОД АСПЕКТ НА ЦЕЛИТЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Вовед

Времето во кое живееме е обременето со низа сериозни прашања со кои се соочува младата популација. Иако неа сите ја нарекуваме наша иднина, како да го одбегнуваме соочувањето со стварноста, дека таа денес се соочува со неизвесности на сите страни: во училиштето, на улица, во разните објекти за забава, во семејството, со еден збор во општеството.

Меѓутоа расправата по овие прашања е макотрпна, сложена и интердисциплинарна работа и треба да се води на разни нивоа, од разни аспекти и од разни профили на стручњаци и институции кои ќе бидат во состојба да дадат одговор на низата предизвици кои за младата генерација ги носи времето на промени во политичкиот и економскиот систем на земјата.

Нашето внимание ќе го свртиме само на еден од низата аспекти, на иднината на младата популација а тоа е: нивната професионална ориентација, перспективите на пазарот на трудот и тоа особено за побарувачката на работната сила по професии и занимања, знаењата потребни за идните занимања и сл. Притоа ќе се обидеме да дадеме размислувања и за промените кои треба да настанат и да настануваат перманентно и во едукативниот систем на земјата, со цел да се даде придонес во правилното профилирање на идната понуда на работна сила во согласност со современата, но и реалната побарувачка за работната сила. Во тој контекст ќе стане збор и за целите на образованието и воспитанието кога во услови на пазарно стопанство и делување на пазарните законitosti едноставно не може да има други цели освен профилирање на кадри кои ќе одговорат на побарувачката на работната сила.

Значи, може да се заклучи дека покрај останатото треба да се создадат сите претпоставки и во нашата земја да профункционира пазарот на трудот, како потреба од првостепено значење за пазарниот амбиент кој го воведовме со инаугурацијата на новиот стопански систем. Тоа е потребно затоа што пазарот на трудот е неразделен дел од општиот пазар, каде постојано се следи понудата и побарувачката на работна сила. Тие промени пак наложуваат перманентно следење на состојбите од страна на образовните и едукативните институции и прилагодување на програмите на воспитно-образовниот систем кон тие промени, какви и колкави знаења се потребни за работните места кои стануваат актуелни, кои институции и чии дипломи нудат вработување и сигурен успех во животот и пред сè на пазарот на трудот.

Нашата земја сеуште се наоѓа во период на т.н. транзиција, соочена со низа проблеми од политичка и економска природа, како што се: спорото асоцирање во европските интеграции, ограничување на слободното движење на капиталот, идеите и стоката во потесното и поширокото окружување под разни мотиви; падот на индустриското производство и животниот стандард; дефицитот во трговскиот биланс; задолженоста и сл.

Овие проблеми, како и оние сврзани со политичката сигурност која се јавува како лимитирачки фактор за вложување странски капитал, на еден или друг начин го оттргнуваат вниманието од афирмацијата и воопшто од состојбите на пазарот на трудот, што на подолга фаза може да има несогледливи последици за општата стабилност на нашата економија, а со тоа и на земјата во целина. Но порано или подоцна времето ќе го постави на своето место во пазарниот амбиент и овој проблем, кој понатаму заедно со останатите фактори на развојот, ќе стане мотор на економскиот и социјалниот развој на земјата.

Оттука, теоријата треба да оди чекор понапред од практиката, создавајќи неопходни претпоставки за побрзо заживување и на овој сегмент на пазарот, по примерот на заживувањето на македонската берза за хартии од вредност.

Како прилог кон ова прашање ќе изнесеме некои размислувања и некои современи тенденции кои во последно време се актуелни во земјите со развиени пазарни стопанства.

Имено, за промените кои настануваат во сферата на пазарот на трудот се карактеристични две тенденции и тоа како во делот на понудата така и на страната на побарувачката на работната сила:

а) Во делот на побарувачката на работната сила, како резултат на новиот и сè поинтензивен уплив на нови технологии и научниот прогрес, се интензивира процесот на структурните промени во кои расте побарувачката во новите сектори, пред сè услужните како што се:

терцијарниот, кварталниот и информатичкиот, а опаѓа потребата од работна сила во примарниот и секундарниот сектор. Исто така на ова поле се издеференцирани и професиите кои се сè побарани и попрофитабилни во кои се вбројуваат: информатиката, менаџментот, индустрискиот инженеринг, физиотерапеутијата, звучната и видео техника, оптиката, ветеринарната медицина, екологијата и сл.

б) Во делот на понудата на работната сила, како резултат на гореспоменатите промени, присутни се промени во целиот едукативен и образовен процес, при што покрај општите знаења потребни се подготовките на одредени актуелни занимања и специјалности како што се: техничките специјалности, информатиката, телекомуникациите, ласерската технологија, генетиката и генетското инженерство, биотехнологијата, роботиката, управувањето и раководењето со системите, менаџментот, се воведуваат и систем на перманентно образование и преквалификации, учењето низ работа, преферирање на личните квалитети, подвижноста на работната сила и сл. Со еден збор, настапува период на динамична корелација помеѓу структурните промени во стопанството и понудата и побарувачката на работната сила, што се одвива на пазарот на трудот.

Наведените движења и промени ги покажуваат следните манифестации:

1. Тенденции во структурните промени

Во последните децении интересот на економската наука е особено свртен кон изучувањето на структурните промени кои настануваат во стопанството и тоа од аспект на секторското групирање на стопанските области и гранки, а во рамките на тоа се следат и анализираат и промените кои настануваат во делот на работното ангажирање на активното население. Во тој дел посебно внимание се посветува на структурното учество на работно ангажираната популација во разни сектори во создавањето на националното богатство на земјите.

Во ерата на крупните технолошки промени е несомнено дека работната сила претрпува најголеми трансформации во делот на нејзиното ангажирање по сектори, при што е присутно драстично намалување на нејзиното учество во примарниот сектор. Слични се тенденциите и во секундарниот сектор, а се зголемува учеството на работната сила во таканаречените услужни сектори како што се: терцијарниот, кварталниот и информатичкиот сектор.

Во најново време настанува уште едно ново интензивно пререструктурирање на работната сила, така што со појавата на

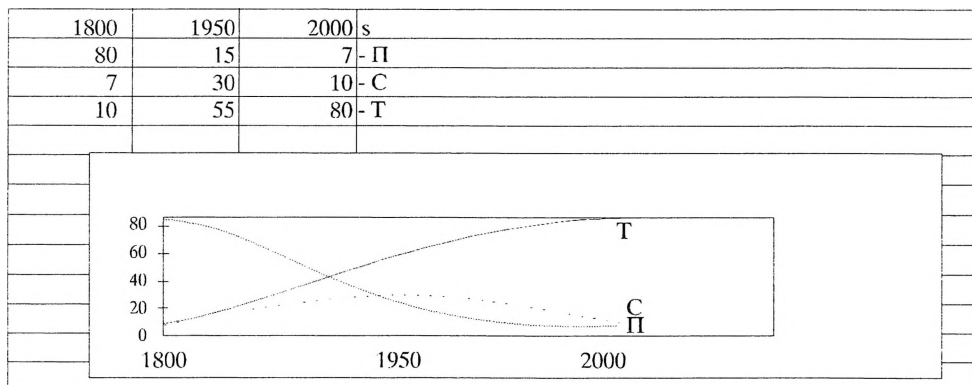
информатичкиот сектор тој започнува да апсорбира најголем дел од креативната работна сила. Значи новиот сектор предизвикува и квантитативни и квалитативни поместувања на структурата на работните места. Се оценува дека денес во најразвиените земји кои поминуваат во т.н. постиндустриска фаза на својот развој, дури над 50% од работната сила е ангажирана во тој нов сектор. На овој план се интересни истражувањата на францускиот економист Жан Фурастие, кој дошол до заклучок дека во блиска иднина во примарниот сектор ќе биде ангажирана само 10% од работната сила, исто толку 10% ќе апсорбира и секундарниот сектор, додека во останатите сектори ќе биде ангажирана дури 80% од работната сила. Тој заклучува дека овие промени, пред сè ги иницира научно-техничкиот и технолошкиот развој т.е. сè поинтензивниот уплив на нови технологии. Понатаму тој вели дека овие промени мора задолжително да ги следи и едукативниот и воспитно-образовниот систем, од разбирливи причини, за да може да се прилагоди на новите барања на пазарот на работната сила. т.е. успешно да ги профилира новите професии и занимања.

И Пиер Жакард го истражувал овој феномен при што дошол до заклучок дека првата последица од технолошкиот прогрес е преобразбата на активностите од примарниот кон секундарниот сектор, а потоа од секундарниот кон терцијарниот сектор. Тој сметал дека крајот на 20-от век ќе го завршине со 10% вработени во примарниот сектор, 30% во секундарниот и 60% во терцијарниот сектор, наспроти 1920 година кога во примарните дејности биле ангажирани 68% од вработените, 12% работеле во секундарниот сектор и исто толку биле ангажирани во терцијарните дејности. Слични промени ќе настапат и на страната на побарувачката на квалификуваната работна сила, при што сè повеќе ќе се бараат високообразовани и висококвалификувани работници, а сè помалку ќе се бара неквалификувана и општообразована работна сила.

И во САД се вршени бројни истражувања на овие промени, но ние ќе се задржиме на оние што ги вршел Колинг Кларк. Вршејќи истражување на овој феномен тој дошол до заклучок дека причина за промените во структурата на работната сила во САД е промената на структурата на стопанството, која пак е предизвикана од научно техничкиот и технолошкиот развој. Само педесеттина години дејствување на овој феномен од корен ја изменило сликата на животот и на животниот стандард на населението на САД. Така дошло до скратување на работниот ден и се создадени благопријатни услови за образование на сите нивоа. Заменети се традиционалните извори на енергија со нови, кои до крајни граници ја зголемуваат продуктивноста на трудот. Секојдневно се истражуваат нови технологии кои отвораат сè понови и понови перспективи за кои само пред неколку години не можело да стане

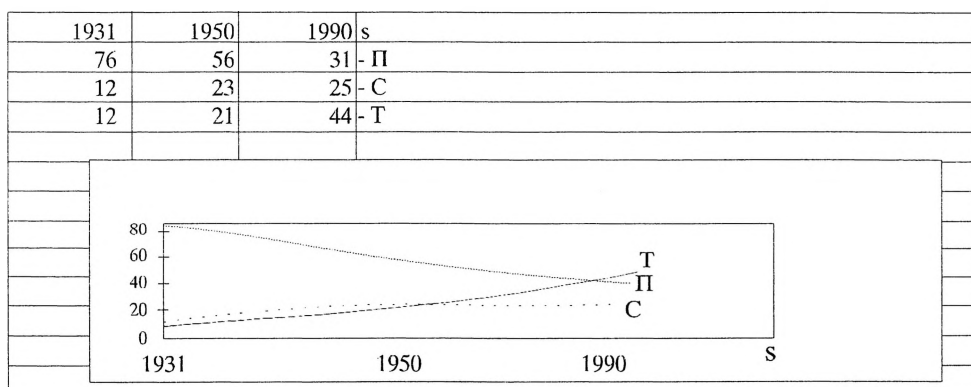
ниту збор. Такви се на пример: космичката технологија, интелигентните машини, вештачката меморија, синтетичките и оптичките кабли, процесорите и сл. На полето на структурните промени во работната сила во САД се постигнати најрадикални промени, така што во примарниот сектор учеството на бројот на работниците од 80-90% колку што изнесувало во 1800 година се намалило на 7%, во секундарниот тоа учество речиси го задржало постојното ниво, додека терцијарниот сектор своето учество од 10% го зголемил на 80-90%.

Графикон 1

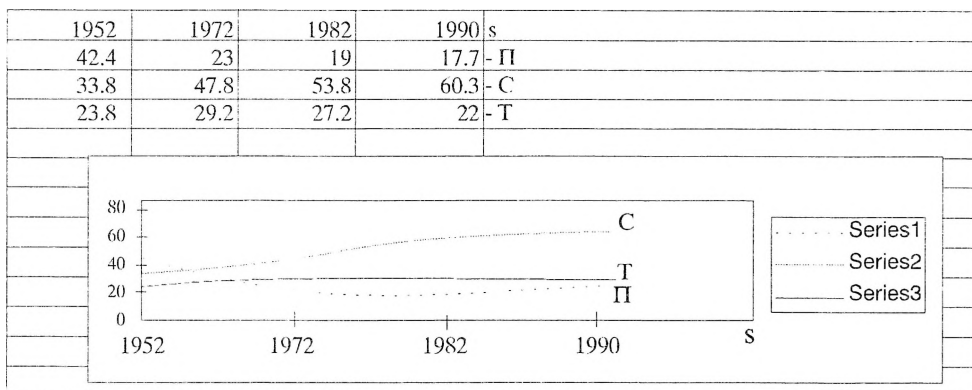
Во поранешна Југославија, во чии рамки егзистираше и нашата држава, овие процеси се одвивале доста бавно, со оглед на бавниот технолошки развој, но сепак настанале промени во структурата на работната сила по сектори. Така примарниот сектор своето учество од 76% во 1931 година го намалил на 31% во 1980, секундарниот своето учество го зголемил од 12% на 25%, а терцијарниот сектор своето учество го зголемил од 12% на 44%.

Графикон 2

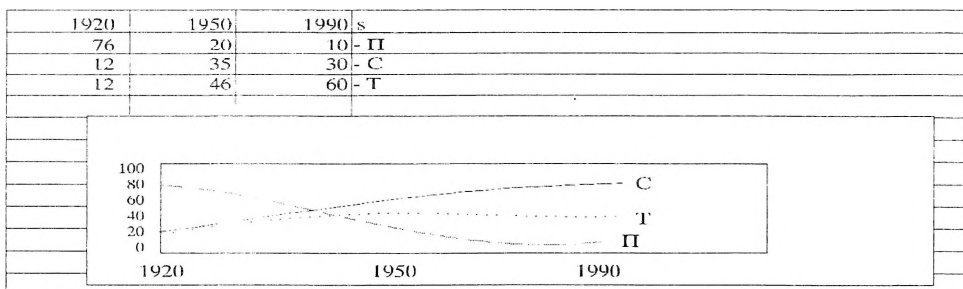
Во Република Македонија исто така настануваат структурни промени кај активното население, но тие се посмирени во споредба со оние кои се случуваат во развиените држави. Така според податоците учеството на активното население во примарниот сектор опаднало од 62,1% во 1953 година на 34,4% во 1981 година, секундарниот го зголемил своето учество од 18,1% на 36,1%, а терцијарниот своето учество го зголемил од 19,8% на 29,5%. Интересно е да го изнесеме и структурното учество на секторите во создавањето на општествениот производ. Така според овој индикатор примарниот сектор своето учество во создавањето на општествениот производ во Р. Македонија од 42,4% во 1952 година го намалил на 17,7% во 1990 година, секундарниот сектор своето учество го зголемил од 33,8% на 60,3%, а терцијарниот сектор го задржал скоро истото учество односно од 23,8% го намалил на 22%.

Графикон 3

Кај структурните промени на активното население исти тенденции се забележуваат и кај западно-европските држави, кај кои учеството на примарниот сектор е намалено од 68% во 1920 година на 10% во 1990 година, секундарниот сектор го зголемил своето учество од 20% на 30%, а терцијарниот своето учество го зголемил од 12% на 60%.

Графикон 4

Врз основа на изнесените истражувања е заклучено дека:

1. Како резултат на научно-техничкиот и технолошкиот развој делот од активното население ангажирано во примарниот сектор брзо се намалува, особено кај високоразвиените земји. Според тоа колку земјата навлегува во повисок стадиум на својот развој, особено на технолошкиот развој, толку побргу се менува и структурата на работната сила по сектори;

2. Се потврдува теоријата од неминовноста за брзата експанзија на услужниот сектор кој особено се афирмира во развиените земји и тоа во сите без исклучок;

3. Прелевањето на работната сила од сектор во сектор се одвива доста брзо, како директна последица на научно-техничките достигнувања, тие се тесно поврзани со развиеноста и современоста на образованието, стекнувањето на новите знаења и нивната применливост.

2. Диференцирање на нови професии

Како резултат на крупните промени кои настануваат во стопанството неминовно доаѓа до промени и во областа на понудата на пазарот на работната сила. Имено, како резултат на новите технологии се појавува потребата од профилирање нови работници-специјалисти како што се оние од областа на генетскиот инженеринг, космичката технологија, биохемијата, електрониката, информатиката и сл. Паралелно со овие процеси кои се темелни и сеопфатни, пораснува и побарувачката на специјалисти од областа на менаџментот, управувањето, маркетингот, проектирањето, програмирањето и сл. кои стануваат карактеристика на развиените држави со пазарни стопанства.

Некои истражувања во делот на побарувачката на работната сила во развиените земји, покажуваат дека се издиференцирани 10 професии кои денес котираат највисоко. Тие професии се следните:

- а) Менаџментот
- б) Информатиката
- в) Физиотерапеутијата како нова медицинска гранка
- г) Индустриското инженерство
- д) Звучната техника и видеотехниката
- г) Оптиката
- е) Документаристиката
- ж) Ветеринарната медицина
- з) Екологијата

Сите овие области во себе содржат по повеќе десетици специјалности кои се подготвуваат или треба во иднина да се подготвуваат во едукативниот и воспитно-образовниот систем на земјата. Оттука и обврската тој систем перманентно да ги следи овие промени и преку флексибилно програмско насочување да ги подготвува соодветните профили на кадри согласно новата побарувачка од работна сила. Доколку образовниот систем не е во состојба да ги следи овие промени кои настануваат на пазарот на работната сила ризикува да остане неатрактивен за пазарот и своите производи-кадрите, кои се најсуптилни за секоја држава, да ги направи неподобни за новите работни места што е рамно на национална катастрофа.

3. Промени во воспитно-образовните системи

Како резултат на крупните структурни промени во доменот на побарувачката на работната сила неминовно настануваат промени и во доменот на понудата, која мора да ги следи современите барања. Оттука настануваат промени и во современите едукативни и воспитно-образовни системи, кои во основа се состојат во перманентното прилагодување кон новите барања за новите профили и кадри и новите струки кои ги носи напливот на новите технологии. Исто така постојано се зголемува и осовременува квантумот и квалитетот на знаењата што се стекнуваат во процесот на едукацијата на разните профили на кадри. Притоа генерално е прифатен курикулумот како модел кој дава можности покрај општото знаење, преку изборни содржини и опции, да се формираат повеќе специјалности во рамките на еден профил на кадри. Прифатена е и тезата за паралелно практично оспособување на кадрите кои покрај теоретските знаења ќе бидат оспособени и за практичната работа што ќе овозможува нивна брза интеграција во процесот на трудот. Периодот во кој живееме е карактеристичен и по појавата на сè поизразената потреба за масовните преквалификации на вишокот на работната сила кој се јавува како резултат на воведувањето на пазарните законитости во работењето, доусовршување на знаењата или специјализации на веќе оформените кадри во согласност со техничко-технолошките промени и сл. па оттука се јавува и потребата од оспособување на едукативниот и образовниот систем и за ваквата дејност. Тоа ќе биде сè поактуелна реалност од која нема да можеме да се ослободиме, па затоа треба да се подготвиме и оспособиме истата да ја реализираме на потребното ниво.

4. Перманентни преквалификации

Современите тенденции во структурните промени во стопанството кои се резултат на сè поинтензивниот технолошки развој неминовно водат кон потребата од постојано иновирање на знаењата, па дури и преквалификации на работната сила од пошироки размери. Во иднина според Американецот Харолд Силвер, специјалист по трудови занимања, полесно ќе наоѓаат работа оние граѓани кои поседуваат знаења и повеќе работни вештини. Со тоа перманентното учење и образование и преквалификациите ќе станат реалност на секој чекор, во секоја област и во секоја специјалност. Слично мислење по ова прашање застапува и Џон Најсбит - познат аналитичар од САД, кој вели дека најбараниот специјалист во иднина ќе биде оној кој е најподготвен за промени, а најважната од сите вештини што треба да ја совладаме ќе биде онаа - *да се научиме постојано да учиме.*

Во еден материјал на Министерството за труд на САД, исто така е запишано дека " во иднина секој просечен Американец ќе ја смени својата работа барем три пати во животот и тоа без да го промени своето работно место (инаку познато е дека во оваа држава најмалку 8 пати во текот на својот работен век просечниот Американец го менува своето работно место)"

Изнесеното упатува на заклучокот дека иднината на работната сила ќе биде во процесот на перманентните преквалификации кои се диктирани од интензивните, а во одредени случаи и радикални промени што со себе ги носи новиот научно-технички и технолошки развој.

Нашата земја во моментот исто така се соочува со проблемот на преквалификациите, но тие се предизвикани од сопственичкото реструктурирање на стопанството, кои на виделина ја исфрлуваат превработеноста, но во наредните фази на нашиот развој треба да бидеме подготвени за масовни преквалификации на работната сила кои ќе бидат условувани од научно-техничкиот и технолошкиот прогрес. Оттука сегашното искуство во оваа сфера треба да ни послужи за стандардизирање на начините, моделите и инфраструктурната поставеност на преквалификациите како современ проблем на нашата стварност.

5. Учење низ работа

Тезата за неопходност од перманентното учење низ работа не е нова, но таа во интензитет и значење почнува да ескалира во последните децении на овој век. Причините за тоа се многубројни но несомнено најважни се брзите промени во сферата на науката и технологијата и

брзата апликација на нивните достигнувања во технолошките процеси во сите области и гранки на репродукцијата. Овие тенденции, не само што стануваат неодминливи туку од ден на ден стануваат сè подинамични и посеопфатни, а процесите на промена од еден технолошки процес во друг временски се стеснуваат и стануваат сè пократки. Тоа ја наметнува потребата од дополнителни знаења на вработените за да можат успешно да се вклучат во новите технолошки процеси. Оттука се наметнува и потребата од постојано учење со цел да се зачува работното место. Бидејќи едукативниот и образовниот процес се временски детерминирани, останува единствено можноста новите знаења потребни за новите технолошки решенија да се стекнуваат во текот на работата, т.е. по чинот на вработувањето.

Во прилог на констатацијата за неопходноста од учење во текот на целиот работен век одат и следните показатели:

- од откривањето на фотографијата до нејзината примена поминале дури 112 години;

- кај електромоторот тој период изнесувал 65 години;

- кај светилките тој период се намалил на 33 години;

- кај нуклеарниот реактор тој период изнесувал 10 години;

- кај транзисторот од откривањето до неговата примена поминале само 3 години;

- кај сончевата батерија тој период е намален на 2 години;

- денес во доменот на електрониката периодот од пронаоѓањето на некои решенија и изуми до нивната примена изнесува по неколку месеци.

Поради изнесеното, денес учењето низ работа, преку најразновидни форми е прифатено и се развива во сите развиени земји. На овој вид образование особено внимание му се посветува во Јапонија, каде според нашите сознанија овој систем е најдобро фундиран и до крајни граници афирмиран како неопходна потреба на секој вработен кој сака да биде успешен во својата работа.

Учењето низ работа преку разни форми се покажува како многу полезно и тоа:

- работната сила постојано се оспособува за новите технологии, постојано е во кондиција и постигнува завидни резултати на своето работно место;

- се постигнува висока продуктивност и квалитет на производите и услугите што ги произведуваат, а со тоа и успех на пазарот и висока профитабилност;

- влијае да се постигне поголема стабилност на пазарот на трудот што носи низа предности од аспект на социјалната сигурност

психолошката стабилност и економската обезбеденост на граѓаните, што е многу значајно за вкупната стабилност на секоја држава.

Оттука учењето низ работа има повеќедимензионално значење и тоа како за поединецот и неговото семејство така и за претпријатието и државата во целина, поради што тоа се наметнува како неопходна нужност со современи услови, па затоа и нашата држава треба да изработи концепт за решавање на овој вид едукација.

6. Личните квалитети

Како резултат на сè поголемата понуда за работни места во услужните сектори и сè поинтензивниот процес на автоматизација и роботизација во индустрискиот сектор, кој постојано ја намалува понудата на работни места, во добивањето на работно место на пазарот на трудот сè повеќе до израз доаѓа ангажираноста, креативноста, знаењето и сите останати лични карактеристики на поединецот кој го нуди својот труд.

Во првиот случај, бидејќи се работи за услужните сектори, односот и карактеристиките на поединецот имаат пресудно значење за вршењето на дејноста.

Во вториот случај, учеството на живата сила во водењето на технолошките процеси е сведено на минимум, но огромна улога игра и знењето и оспособеноста на вработените да ги водат сложените технолошки процеси - значи од степенот, квантитетот и квалитетот на акумулираните знаења и искуства. Така на пример, ако денес во една фабрика за автомобили во Јапонија работната сила во производствениот процес директно учествува само со 4%, тогаш треба да стане јасно дека таа фабрика со врвна технологија и висок степен на роботизација и автоматизација ја водат луѓе со највисоко образование и квалификации со сите лични квалитети за таков профил на кадри.

Според изнесеното, во иднина наклонетоста ќе биде кон оние кадри кои располагаат со поголем квантум на знаење, креативност способност за управување со процесите, расудување и слично што е одлика на секој современ индустриски-произведен или услужен креатор.

Денес станува јасно дека сите илузии сврзани со безличноста на работникот, колективната одговорност во работата, просечноста и упросечувањето на резултатите од работата, тезата за еднаквоста во знаењето, умењето и можењето, стануваат само историска категорија. Современата реалност ќе биде на страната на способните, натпросечните, високообразованите и широкоедуцираните кадри кои ќе бидат способни да се носат со предизвиците на сè побрзиот научно-технички и технолошки развој.

Овие законитости, можеби со задоцнето дејство, но нема да ја одминат ниту нашата држава, па затоа оспособувањето на едукативниот и образовниот систем за новите предизвици е прашање на денот, а не на некои подоцнежни периоди.

7. Подвижноста на работната сила

Подвижноста на работната сила како феномен во литературата е третирана многу поодамна. Истражувањата покажуваат дека подвижноста на работната сила во разни периоди била иницирана од разни мотиви и тоа пред сè: политички, верски, демографски, економски и сл.

Во поново време движењето на работната сила во најголем број случаи се врзува за економските мотиви и главно се изразува како процес на движење на работната сила од неразвиените земји кон развиените, од неразвиените краишта кон развиените, од селските подрачја кон индустриските центри, а во последно време, од сектор во сектор, од гранка во гранка и од претпријатие во претпријатие. Основниот мотив на движењето на работната сила и понатаму се мотивирачките фактори кои им ги нудат работодавачите и пред сè можноста за поголеми заработувачки и обезбедувањето на семејствата со основните животни потреби.

Според тоа, подвижноста на работната сила како современа и постојано актуелна појава не ја одминува ниту нашата земја, туку напротив таа добива во интензитет. Во нашиот случај подвижноста има две димензии кои се подеднакво загрижувачки.

Првата димензија се однесува на трајното исселување на македонската популација во прекуокеанските земји и тоа онаа најобразованата и во периодот на својата најголема работна способност. Според некои нецелосно потврдени податоци (објавени на радио Скопје) во последните три години, поради економски или други причини од нашата земја се исселувале помеѓу 9 - 10.000 граѓани. Ваквата тенденција има длабоки економски, демографски но и политички последици, поради промената на етничкиот состав на населението.

Втората димензија се однесува на динамиката на промените во земјата, кои за жал во оваа фаза се карактеризираат со драстично намалување на работните места и зголемување на безработицата која може да има и пошироки социјални последици. На подолга стаза, по стабилизирањето на овие процеси ќе се јави потребата од подвижност на работната сила поради технолошките промени за што ќе се јави и потребата од сè почести преквалификации. Оттука се отвора потребата од прилагодување на едукативниот систем кон овие нови барања, што

значи отворање процес за постојано учење, учење низ работа, преквалификации, доквалификации и сл. Сите овие едукативни процеси треба перманентно да ги следат состојбите на пазарот на трудот кој сè поинтензивно ќе заживува и да се прилагодуваат на неговите барања.

Образовниот систем на земјата во иднина ќе биде поефикасен и попрофитабилен доколку ги сфати овие процеси навреме, биде навремено вклучен во нив и во крајна линија ако стане носител на структурните промени во квалификационата и образовната структура на работната сила во земјата согласно пазарните барања.

Оптимална состојба би била кога би се постигнала рамнотежа, т.е. кога би се обезбедила уравнотежена положба на понудата на работните места од страна на работодавачите и понудата на кадрите од страна на едукативниот и воспитно-образовниот систем. Со таквата политика би се придонесувало и за стабилноста на пазарот на трудот како битен елемент за стабилноста на економскиот систем.

8. Корелација помеѓу понудата на работната сила и нејзината побарувачка

Истражувањата правени во високоразвиените држави недвосмислено покажуваат дека постои висока корелациона врска помеѓу структурата на стопанството (од која директно зависи побарувачката на работната сила по степени на образование и квалификациона структура) и понудата на работната сила (од нејзиниот квалитативен аспект), за што пак пресудно влијание има едукативниот систем на земјата.

Едновремено сè произразито е влијанието на понудата на работни места врз структурата, нивото на разгранетост, видовите на специјалности, флексибилноста и адаптибилноста на едукативните системи. Тоа е перспективата на образованието во современи услови, да се прилагодува на пазарните барања т.е. постојано да ја следи, па дури и предвидува побарувачката на кадри од сите аспекти, која ќе се јавува на пазарот на трудот и да се прилагодува кон тие барања. Иднината во оваа насока е да се оспособи современ и ефикасен образовен систем кој ќе профилира кадри од сите струки и од сите степени на образование, оспособен и за сите форми на образование.

Економијата на земјата, покрај останатото, својот просперитет треба да го гледа токму во современиот и ефикасен образовен систем, кој го оплеменува и прави ефективен човековиот ресурс. Едноставно тоа е пораката на пазарните законитости и пазарната логика, кои во услови на пазарна економија (кон која се определи и нашата земја), се

манифестираат во сите сегменти на општествената репродукција, не запоставувајќи ја и работната сила како основен, ако не и пресуден фактор на економскиот развој.

Според тоа, неминовно се наметнува потребата од иновирање на целите на образованието кои покрај останатото ќе се раководат и од овие тенденции на пазарот на трудот.

Trajan GOCEVSKI

MODERN TENDENCIES OF THE MARKET OF LABOUR BEING EXAMINED FROM THE ASPECT OF EDUCATIONAL PURPOSES

(Summary)

Dynamic and fundamental changes have happened at the labour market lately as a result of the intensive scientific, technical and technological progress and the establishment of market economy. They are especially expressed in the bigger mobility of the labour force, the appearance of new professions and occupations, structural changes and so on.

These changes demand the adaptation and modernization of the education system, so that it could offer profound knowledge to the students and enable them on graduation to enter the labour processes.

To achieve this goal, it is essential that the education system should closely observe the employers' requirements and provide well qualified workers of the expertise in demand. The labour force should have the knowledge necessary to be included in the modern technological processes and cope with the new technology, which is radically changing in all fields of production. At lower levels education should offer comprehensive knowledge, which should later become specialized so as to answer the needs of the day.

The new objectives of the education system of Macedonia should depend on the new relations in and the demands of the labour market.